Yearbook 2008 International Labour Movement

Évkönyv 2008 A nemzetközi munkásmozgalom történetéből

XXXIV. évfolyam

Marx 125 – *Cole, Hardie, G.B. Shaw, Artner, J. Nagy, Jemnitz, Varga Jenő*
Tanulmányok:
Tony Benn: ...egy igazi politikáért; ***Dömény Zsuzsa:*** Latin-Amerika balra át!?; ***Mészáros István:*** A politika strukturális válsága;
1907-1908: A francia munkásmozgalom; Turati
1933 és az olasz munkásmozgalom *Pankovits József*
A francia elnökválasztás: Ségolène *Royal víziója*
Szakszervezetek tegnap és ma
Háttér, dokumentumok:
***Lula** pillanata; **Új hírek** Kínáról és az USA-ról; **Európa nagybetege**: az egészségügy; **Grúzia** - Moszkvából nézve; **John Schwarzmantel**: A Blair korszak; **Tony Benn**: Május elsejei üdvözlet; **Havas Péter**: A brit LP konferenciája*
Brit és osztrák választások *Callesen, Parsons*
Reflexiók – *Jorge Semprún* *Végh, Jemnitz, Harsányi*
Életutak: Abramovics, Burns, Dommanget, Kamenyev, Marek, Miller, Pottier, Sereni, Tomszkij, Turok
Beszámolók, könyvismertetések

International Suplement

Kevin Morgan: British socialists and responses to the crisis of labourism 1931-1932
Bart van der Steen: One hundred years of Dutch Social-Democratic Trade-Unionism I.
Peter Birke: The Persistence of Labour Unrest: Strikes in Denmark, 1969–2005 I.
Parsons, Steve: The Danish Election and post-electoral developments
John Schwarzmantel: Challenging Neoliberal Hegemony I.
Francis King: Nikolaj Sukhanov
Peter Konok: Report on the 42th Linz Conference

Magyar Lajos Alapítvány

A NEMZETKÖZI MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉBŐL

ARCHIVIO
Emilio
Gianni

Évkönyv • 2008
XXXIV. évfolyam

Magyar Lajos Alapítvány
2007

Szerkesztőbizottság:
Bebesi György
Berki Ilona
Harsányi Iván
Havas Péter
Horváth Jenő
Jemnitz János szerkesztő
Juhász József
Konok Péter
J. Nagy László
Niederhauser Emil
Pankovits József
Szarka László
Székely Gábor szerkesztő
Szőke Károly
Vadász Sándor

E kötetünk a
Munkásmozgalom-történészek Nemzetközi Egyesülete,
a Károlyi Mihály Társaság,
a Lukács György Alapítvány,
a Politikatörténeti Alapítvány
és a Vas- és Fémmunkások Szakszervezetének
támogatásával jelent meg.

Dieser Band erscheint mit der Unterstützung
der Internationalen Tagung der Historiker der Arbeiterwegung (ITH),
der I. G. Metall Ungarn,
der Georg Lukacs Stiftung
und der Gesellschaft Michael Karolyi

Az Évkönyv 2004., 2005., 2006. és 2007. számának teljes szövege olvasható
You can find the whole text of Yearbooks 2004, 2005, 2006 and 2007
http://www.magyarlajos.fw.hu

Az Évkönyv nemzetközi tanácsadó testülete:

Agosti, Aldo (Torino)
Avineri, Shlomo (Jeruzsálem)
Buschak, Willy (Brüsszel)
Callesen, Gerd (Bécs)
Chakravarti, Sudeshna (Calcutta)
Degen, Bernhard (Basel)
Elorza, Antonio (Madrid)
Garscha, Winfried (Bécs)
Grass, Martin (Stockholm)
Jazsborovszkaja, Inessza (Moszkva)
Halstead, John (Sheffield)
Hudson, Kate (London)
Jevzerov, Robert (Moszkva)
Johnstone, Monty (London)
Kircheisen, Inge (Halle/Saale)
King, Francis (Norfolk, Anglia)
Konrad, Helmut (Graz)
Maderthaner, Wolfgang (Bécs)
Mészáros, István (Rochester)
Miller, Susanne (Bonn)
Morgan, Kevin (Manchester)
Narihiko, Ito (Tokio)
Panaccione, Andrea (Milano)
Parsons, Steve (Sonderborg, Dánia)
Pelz, William, A. (Chicago)
Rojahn, Jürgen (Amszterdam)
Schwarzmantel, John (Leeds)
Skrzypczak, Henryk (Berlin)
Šolle, Zdenek (Prága)
Studer, Brigitte (Lausanne)
Sumrikova, Ljudmila (Dnyepropetrovszk)
Sylvers, Malcolm (Velence)
Tych, Feliks (Varsó)
Vuilleumier, Marc (Genf)
Weill, Claudie (Párizs)
Wolikow, Serge (Párizs)
Young, James D. (Stirling)

gyon fontos fejlemény, ugyanis *„látens elszegényedést"* takar: a *vagyonfelélés (elvesztés) annak jele, hogy a család jövedelme nem elegendő az adott életnívó fenntartásához.* A szegények háztartások e „rejtett" elszegényedése is része a pauperizáció folyamatának.

„Tulajdonosok társadalma"?

A részvények széleskörű birtoklása miatt az USA a „tulajdonmegosztás", „közös birtoklás" mintatársadalmának képét is kivívta. A családi részvénytulajdonlás 80-as 90-es években megfigyelhető növekedése sikeresen támasztotta alá az amerikai társadalom felsőbbrendűségének tézisét. Ez a növekedés azonban - mint oly sok minden a globalizáció társadalmában - csak *látszólagos*, ugyanis mindössze a nyugdíjalapok bővüléséből származott. A *közvetlen részvénytulajdonlás* ellenben éppen hogy mérséklődött! (Wolff 2001). A kép tehát ismét pont az ellenkezője a valóságnak: azért nőtt a lakosság kezében lévő részvénytömeg, mert az emberek egyre többet tettek félre nyugdíjas (munkanélküli) éveikre. Vagyis *nőtt a létbizonytalanság*, a jövedelmek felélése helyett a tartalékolási késztetés (legalábbis a társadalomnak abban a felében, amelyik vagyonfelélés helyett még tud tartalékolni). A családoknak egyébként is csak egyharmada birtokolt 10 ezer dollárnyi vagy több részvényt. Továbbá a részvényesek felső 10%-áé volt az USA-ban birtokolt részvények több mint háromnegyed része, felső 1%-uké pedig 42%-a. Tehát - állapítja meg Wolff (2001) - a „népi kapitalizmus" csak mítosz („'People's capitalism' is a myth").

*

EMILIO GIANNI

A marxizmus elterjedése Olaszországban 1848-tól 1926-ig

(Rövidítve)

Ez az áttekintés, amelyet a magyar olvasók számára írtunk[63], részlet és összefoglaló az olaszul megjelent eredetiből, amelynek címe: „Diffusione, popolarizzazione e volgarizzazione del marxismo in Italia", Milano 2004. Ezzel az írással és könyvvel azt reméltem, hogy eltűntethetek egy fehér foltot a kutatásokban. E kutatásokat az 1960-as években kezdtem meg. E ku-

[63] A szerző az írást az Évkönyv számára készítette.

tatások kiterjedtek Marx és Engels Olaszországban megjelent összes könyvére és brosúrájára. A záró dátumot 1926-ban azért jelöltem meg, mert Olaszországban ez a fasizmus konszolidálódásának éve. Ugyanebben az évben Oroszországban megtörtént a sztálini ellenforradalmi fordulat, és e két történeti jelentőségű változás mindenképp megindokolta, hogy ez legyen a zárás ideje.

A polgári forradalom és a nemzeti egyesülés évei

Az 1848-tól 1871-ig terjedő évek mindenképpen egy történeti korszakot jelentettek. Ez az időszak a polgári forradalmak és a nemzeti háborúk ideje volt. A Kommunista Kiáltvány, amely 1848-ban jelent meg, befejezte azt a folyamatot, amikor a szocializmus az utópiából tudománnyá lett. E korszaknak záró mozzanata a francia proletariátus híres nagy kísérlete: a Párizsi Kommün volt. Ugyanebben a történeti korszakban történt meg Olaszország nemzeti egységének megvalósulása. Ez a folyamat is 1848-ban kezdődött meg és 22 évvel később bejeződött be, amikor is Róma is az új Olaszország része lett. Egy egész nemzeték álma volt - mint más országokban is ebben az időben -, hogy a részekre tagolt országrészekből megvalósítsák a nemzeti egységet. Ez egyik oka volt annak, hogy a szocializmus és különösen a marxizmus, miért jelent meg később és terjedt lassabban az olasz félszigeten. Engels ír erről 1882. február 7-én Kautsky-nak írt levelében. E levélben Engels összehasonlítást tett az olasz és a német munkásmozgalom között. Engels e levelében hangsúlyozza, hogy 1959-ig az olasz területeken szó sem lehetett arról, hogy a szocialista mozgalom tért nyerjen, és a legjobb, legradikálisabb elemek is legfeljebb a köztársasági mozgalomban fogtak össze. Csak 1861 után kezdődött meg, hogy a köztársaságiak[64] legradikálisabbjai szocialistává lettek.

Így ha Olaszország egyesülése előtt nem lehetett komolyabban beszélni az olasz területeken szocializmusról, még kevésbé lehetett ezt a marxista szocializmus jelentkezéséről megtenni. Ez nem jelenti azt, hogy Olaszországban ebben a korszakban ne lettek volna szocialista gondolkodók, illetőleg ne születtek volna már meg olyan könyvek, amelyek a szocializmussal foglalkoztak. Amit itt jeleznem kell, az az, hogy ebben a korszakban nem jelentek meg olyan írások, amelyek a marxi szocializmusról szóltak volna, illetve Marx műveiből idéztek volna. Bár mégis meg kell jegyeznem, hogy néhány soros idézet Marxtól már az 1850-es években is megjelent. Sőt, egyes műveiknek (nyilvánvalóan Marx és Engels együttes műveinek) már 1848-ban is volt olasz nyelvű kiadása. Így megjelent ekkor Marxnak a

[64] 1864 ismeretesen az I. Internacionálé megalakulásának éve, és az Internacionálé kezdetől kapcsolatot talált olaszokkal, akiknek többsége mazzinista volt.

demokratikus firenzei folyóirat, a *L'Alba* szerkesztőjéhez írott levele 1848 júniusában, valamint megjelentették teljes terjedelemben Engelsnek azt az ismert cikkét, amely „Ausztria végéről" szólt. Ez az írás eredetileg névtelenül a Francia-Német Évkönyvben jelent meg. Engelsnek ezt a tanulmányát Lucca később a *La Riforma* c. orgánumban újra megjelentette. E tanulmány nem véletlenül jelent meg, minthogy ez élesen osztrák-ellenes és olasz-barát szellemben íródott. Marx és Engels más írásai, amelyek olasz nyelven ismeretlenek voltak - ugyancsak jelentősek voltak. Itt azokról az írásokról van szó, amelyek az európai 48-49-es forradalmakról szóltak. Néhány nappal később 1848 márciusában kirobbant olasz területeken az első függetlenségi háború. Ez volt az oka annak, hogy Engels említett cikke megjelenhetett olaszul a Risorgimento egy demokratikus orgánumában.

Mindebből leszűrhetünk egy további következtetést, amely Marx és Engels ekkori olaszországi megjelenéséről szól. Vagyis a polgári forradalom és nem a proletárforradalom idején, amikor az olasz proletariátus még nem volt szervezett, a demokraták és nem a szervezett olasz munkások jelentették meg Marx és Engels írásait olasz nyelven. Ám mégiscsak a polgári demokraták voltak azok, akik a labdát elindították, vagyis Marx és Engels írásainak megjelentetését megkezdték. Ugyanakkor a polgári demokratáknak hegemóniáját már megkérdőjelezték. Az alternatíva kívülről érkezett. Nevezetesen az I. Internacionálé megalakulása új helyzetet és kapcsolatokat teremtett. Így a mazzinisták által létrehozott Societá Operaie Italiane (Olasz Munkások Szövetsége) nem tehette meg azt, hogy az Internacionáléról ne vegyen tudomást. Részben amiatt, hogy magukat elhatárolják az Internacionálétól, részben azért, hogy bírálják annak egyes nyilatkozatait, de azért is, mert bizonyos fokig maguk is az Internacionálé hatása alá kerültek - maguk is megkezdték az Internacionálé egyes dokumentumainak közlését. Így közzétették mind az Alapító Üzenetet, mind a Szervezeti Szabályzatot (mindkettő ismeretesen Marx munkája). E két munkát, amelyek még 1864-ben jelentek meg, ebben az évtizedben még több ízben is megjelentették olasz nyelven is.

Ami a Szervezeti Szabályzatot illeti, mint arra Engels többször rámutatott, többek között a Theodor Cuno-hoz írott 1874. évi levelében, azt többször is átfogalmazták. Ezt a dokumentumot később Olaszországban ugyancsak ismételten közreadták egészen 1926-ig.

Visszatérve az 1860-as évekhez, ebben a korszakban Olaszországban három más orgánum is rendszeresen közölte Marx beszédeit és írásait. Minden esetben ezeket úgy közölték, mint az I. Internacionálé dokumentumait. Eme orgánumok közül a legfontosabb a Libertà e Giustizia (Szabadság és Igazság), amely később az első szocialista orgánummá vált. Ezt

a lapot Nápolyban 1867-ben jelentették meg, és ez a lap volt az első Olaszországban, amely teljes terjedelemben közölte a Tőke előszavát, mindjárt azután, hogy a mű Hamburgban első ízben megjelent.

Paolo Favilli munkájában megírja, hogy az 1860-as években az olasz munkásmozgalom, valamint a szocialista gondolatok terjedése egyaránt felerősödött, s mindkettőnek lendületet adott az I. Internacionálé segítsége. Természetesen Marx és Engels írásait a későbbiekben többször újra kiadták, méghozzá nem annyira töredékesen, mint az 1860-as években[65].

Az I. Internacionálé évei Olaszországban

Ez a korszak Olaszországban igazán a Párizsi Kommünnel kezdődik, és a korszak vége az Internacionálé olasz szekcióinak két frakcióra való szakadása. Az anarchista frakció, amelynek olasz eredeti neve „Federazione Italiana dell'Associazione Internazionale dei Lavoratori" - (FIAIL a Nemzetközi Munkásszövetség Olasz Föderációja) 1872-ben alakult meg és 1878-ig működött. E föderáción belül Andrea Costa[66] emelkedett ki vezető személyiségként, aki az anarchisták felől az érett szocialista gondolatok felé fordult, ami visszahatott a föderáció tagjaira is. A másik csoportosulás 1876-ban jött létre „Federazione Alta Italia dell'Associazione Internazionale dei Lavoratori" (FAIAIL), amely 1880-ban halt el. Ez ugyanaz az áramlat volt, amelyből azután kialakult még ugyanebben az évben a szocialista szellemű, de már munkás jellegű Partito Operaio Italiano - POI (Olasz Munkáspárt). E párt keretei között emelkedtek ki azután az olasz munkásmozgalom vezetői közül többen is. Ezekben az években terjedtek el Marx és Engels írásai igazán Olaszországban. Mindehhez nagyban hozzájárult a Párizsi Kommün hatása. A Kommün természetesen Olaszországban is egyfajta vízválasztó volt, és minthogy Mazzini szembefordult és elítélte a Kommünt, a mazzinisták s a polgári demokratikus irányzat elhalt az olasz munkásmozgalomban. A Kommün felgyorsította és ki is kényszerítette ezt a szétválást. Annál is inkább, mert a Kommün mindennapjairól egyre gyakrabban jelentek meg hírek az olasz sajtóban és így mindenkinek választani kellett, hogy ki áll ki a Kommün mellett és ki fordul ellene. A fejlődést illetően két szakaszt kell megkülönböztetni: az első korszak 1872-ig tart, a második 1877-ig, illetve a további években is folytatódik. Ezek az évek, amelyekben Engels direkt módon is beavatkozott az olasz munkásmozgalom életébe. Ezt kettős minőségben is tette: egyfelől mint az Internacionálé Főtanácsának olasz levelező titkára, másfelől pedig mint az olasz *La Plee* című orgánum londoni levelezője.

[65] Paolo Favilli: Storia del marxismo italiano. Dalle origini alla grande guerra, Milano 1996.
[66] Costa életútját lásd Évkönyv 2004.

Néhány tucat olasz orgánum is érdeklődött ebben az időben a Kommün és az Internacionálé tevékenysége iránt. Ezek az orgánumok már nem pusztán egyetlen városban (Milánóban), hanem jó néhány más városban is megjelentek - végeredményben az egész olasz félsziget területén. Az első korszakban a legtöbb híradás az Internacionálé általános irányvonalát tükrözte.

Az 1870-es években azután Marx és Engels írásai először jelentek meg már nem töredékesen, könyv vagy brosúra formájában. Ami az anarchista irányzatot illeti, ezekben az években az Alapító Üzenetet ők is rendszeresen újra és újra közreadták, amihez hozzáfűzték a maguk értelmezését. Így a Marx-szövegek pontos közlése mindig összefüggött azzal, hogy azt a marxista szocialista, avagy az anarchista szellemű csoportok és lapok tették-e közzé. Ez természetesen összefüggött azzal, hogy az anarchista irányzatúak kiszakadtak az Internacionáléból.

Pontosan ez a szakadás volt az, amelyet Michels is fontosnak ítélt még a tudományos alkotások értékelésére is kihatóan, ahogyan azt Michels „Marx Itáliában" című munkájában[67] kifejtette. Engels a maga részéről, mint a *La Plebe* tudósítója, nem keveset tett annak érdekében, hogy az anarchista irányzat terjedését meggátolja. 1871 és 1872 között Marx is és Engels is többször próbált „beavatkozni" az olasz munkásmozgalom életébe az anarchisták ellenében, miközben ők is és az Internacionálé is többszörösen támadásnak volt kitéve a mazzinisták részéről.[68] Marx és Engels erőfeszítéseikben segítséget kaphatott Bignami[69] részéről (vagyis a *La Plebe* részéről), valamint Cafiero[70] részéről, aki Nápolyban tevékenykedett, mígnem az 1872-ik évi szakadás után Cafiero is nem távolodott el az anarchisták irányába. Ebben az időben a *La Plebe* is lassan elhalt, ami azért is fontos volt, mert Engels e lap révén tudott közvetlenül hatni az olasz mozgalomra. Engels kapcsolata a *La Plebe*-hez még 1871-re nyúlik vissza, de első írásai már csak 1872 áprilisában jelentek meg e lapban. Ezek az írások, mint a „Londoni levelek" jelentek meg, 1872 decemberéig. Az idézett levelek a többi *La Plebe*-ben megjelent írással együtt igen fontosak. Ezek az írások végeredményben azok ellen irányultak, akik ostoba módon próbálták leegyszerűsíteni és megreformálni a szocializmust.

Marx-al és Engels-szel szemben az Olaszországban elterjedő anarchizmus, melyet legjobban Bakunyin[71] személyesített meg, egyszerre tükrözte

[67] Roberto Michels: Storia del marxismo in Italia. Róma, 1909.

[68] Lásd ehhez magyarul: Az I. Internacionálé és Magyarország, Budapest, Kossuth Könyvkiadó 1964.

[69] Enrico Bignani kezdetben garibaldista, mazzinista, majd szocialista, a La Plebe alapítója és szerkesztője. Élt: 1844-től 1921-ig.

[70] Cafiero életútját lásd Évkönyv 1996.

[71] Bakunyin életútját lásd Évkönyv 1975/76.

a szubjektivizmust, a voluntarizmust és a „garibaldizmust". Mindezt jórészt a Risorgimentoból örökölték át.

Engels erőfeszítései az anarchisták ellenében azért is fontosak voltak, mert végül is a modern olasz munkásmozgalom már ebben a szellemben erősödhetett meg.[72] Ehhez a korszakhoz tartozott Marx írása, amely „A tekintélyről" szólt, valamint Engels több írása, mind a *La Plebe*-ben. Ezek fontos mozzanatai voltak a marxizmus olaszországi terjedésének. Ám mindennek ellenére Marx és Engels és az olasz marxisták első lépései Olaszországban mégsem vezettek sikerre, miként erről Engelsnek F.Sorgehoz[73] írott 1874. szeptember 12-i levele tanúskodik.

A sikertelenséget látva Engels megszakította kapcsolatait a *La Plebe*-vel és „olasz tapasztalatait" végül is csak 1877-ben összegezte. Engels eme tapasztalatait részint a Marxnak írott 1873. február 23-i levelében úgy formulázta meg, hogy az olasz anarchizmus „a dilettáns értelmiségiek" révén terjedhetett el, míg Milánóban az ipari munkások centrumában ez nem eresztethetett gyökereket.[74]

Mindenek ellenére Engels még 1873 márciusában egy, a *Vorwärtsben* - vagyis nyilvánosan is megjelent - írásában hangsúlyozta, hogy az olasz munkásmozgalom mégiscsak része a nemzetközi munkásmozgalomnak.

Ez a szemlélet jellemezte Marx és Engels minden írását, miként a marxizmust általában, nevezetesen, hogy minden ország munkásmozgalmát egyben, a nemzetközi munkásmozgalom részeként fogták fel.

Ezekben az években, amikor az Internacionálé feloszlott, egyben a nemzetközi munkásmozgalom súlypontja Nagy-Britanniából áthelyeződött Németországba, és ezt tükrözték Engelsnek a *La Plebe*-ben megjelent levelei is, mielőtt a *La Plebe* 1879-ben véglegesen elhalt. Életének utolsó évében a *La Plebe* még négy folytatásban részleteket közölt a Tőkéből. Mindez jelentősen járult hozzá a marxi gondolatok olaszországi megjelenéséhez. Ugyanakkor megjegyezendő, hogy Bignami és a La Plebe volt a marxi és engelsi művek olaszországi terjedésének egyetlen forrása.

Annak ellenére, hogy a *La Plebe* közölte a marxi és engelsi sorokat, még ez a lap sem értette meg a marxizmust, sem a munkásmozgalom akkori helyzetének és vitáinak lényegét. Ez jellemezte Bignami saját cikkeit, írásait és írásainak fogyatékosságait, mikor Bignami megjelentette saját cikkeit a németországi munkásmozgalomról a *La Plebe* hasábjain. Bignami ezen cikkei még 1878 őszén jelentek meg. Bignami ebben a cikkében összevetette a lassalleánusokat és a marxistákat, azt állapítván meg, hogy az előb-

[72] Gianni Bosio: K.Marx, F.Engels. Scritti Italiani, Róma 1972.
[73] Sorge életútját lásd Évkönyv 1978.
[74] MÖM 33. köt.

biek jóval inkább a tapasztalatokból indultak ki, míg a marxisták az elméletből és a humanista elveikből. A Plebenek ez a felfogása, miszerint majdcsak egyenlőségjelet tett Lassalle és Marx között, illetőleg aközött, hogy mindkét áramlatnak egyenlően fontos befolyása volt a modern német munkásmozgalom kibontakozására - ez nem volt túl eredeti és nem is túl történeti gondolat. A *La Plebe*nek e fenti cikkei és értékelései vezethettek oda, hogy Engels megszakította kapcsolatát a lappal és a *La Plebe* elfordult Marxtól és Engelstől. Így ha Bignaminek kezdetben megvolt az az érdeme, hogy utat nyitotta szocialista eszmék terjedése és a labourizmus előtt, később már ő maga lett az akadály, hogy ez a folyamat a *La Plebe* révén tovább folytatódjon. Ez a generáció képtelen volt arra, hogy megértse és alkalmazza Marx és Engels stratégiai elképzeléseit, és végérvényesen belemerevedtek a korábban már elfogadott szektaszerű életükbe és gyakorlatukba.

Ez volt jellemző a Marx előtti szocializmusra.[75] Ez a korszak ért véget a Párizsi Kommünnel.[76]

*

JEMNITZ JÁNOS

Gondolatok Marx halálának 125. évfordulójára

I. Játék az évszámokkal

Minthogy úgy vélem, az utóbbi évtizedekben nemcsak Marxról nem nagyon illett írni, hanem a korabeli nemzetközi munkásmozgalom tényei is jócskán elszürkültek, megfakultak az emberek emlékezetében, először azt próbálom nagyon röviden felidézni, hogy milyen is volt a nemzetközi munkásmozgalom helyzete Marx életének utolsó éveiben. Úgy vélem, ezzel kapcsolatban is sok félreértés keletkezett az utóbbi években. Mint ismere-

[75] Ragioneri: Socialdemocrazia tedesca e socialisti italiani. L'influenza della socialdemocrazia tedesca sulla formazione del Partito Socialista Italiano.

[76] Gianni munkájának csak kis részét tudtuk az Évkönyvnek ebben a számában közölni. A tanulmány következő fejezeteire visszatérünk és a fejezeteket részben szintén közölni fogjuk. (a szerk.)